Revista Catalana d'Administració Pública
[Societat Catalana d'Estudis Jurídics], núm. 1 (juny 2024), p. 71-95
ISSN: 2938-5733 / DOI: 10.2436/20.3004.04.3
https://revistes.iec.cat/index.php/RCAP
Data de lliurament: 12 de desembre de 2023
Data de l'avaluació cega: 28 i 30 de gener de 2024
Data d'acceptació: 1 de març de 2024

NOUS EMBATS, VELLS ARGUMENTS: REFLEXIONS JURÍDIQUES SOBRE L'ESTATUT DEL CATALÀ EN L'ENSENYAMENT[1]

Anna M. Pla Boix
Professora agregada de dret constitucional
Universitat de Girona

Resum

La Llei 7/1983, del 18 d'abril, de normalització lingüística de Catalunya, aprovada per unanimitat del Parlament de Catalunya, va instituir les bases del model de conjunció lingüística en l'ensenyament, actualment vigents. Els darrers quaranta anys aquest model ha estat avalat per la jurisprudència constitucional i ha estat també elogiat en el Consell d'Europa en tots els cicles de control de compliment de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries. Això no obstant, les bases normatives d'aquest model d'ordenació del plurilingüisme a les aules continuen centrant encesos debats polítics i interpretatius. L'article revisa l'argumentació jurídica esgrimida en aquests debats i ofereix alguns arguments per a la reflexió crítica.

Paraules clau: Catalunya, drets lingüístics, llengua catalana, ensenyament, Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries.

NUEVOS EMBATES, VIEJOS ARGUMENTOS: REFLEXIONES JURÍDICAS SOBRE EL ESTATUTO DEL CATALÁN EN LA ENSEÑANZA

Resumen

La Ley 7/1983, de 18 de abril, de normalización lingüística de Cataluña, aprobada por unanimidad del Parlamento de Cataluña, instituyó las bases del modelo de conjunción lingüística en el modelo educativo actualmente vigente. En los últimos cuarenta años este

1. Citació recomanada: Pla Boix, Anna Maria. «Nous embats, vells arguments: reflexions jurídiques sobre l'estatut del català en l'ensenyament». *Revista Catalana d'Administració Pública*, núm. 1 (2024), p. 71-95.

modelo ha sido avalado por la jurisprudencia constitucional, así como elogiada en el Consejo de Europa en todos los ciclos de control de cumplimiento de la Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias. No obstante, las bases normativas de este modelo de ordenación del plurilingüismo en las aulas continúan centrando encendidos debates políticos e interpretativos. El artículo revisa la argumentación jurídica esgrimida en estos debates y ofrece algunos argumentos para la reflexión crítica.

Palabras clave: Cataluña, derechos lingüísticos, lengua catalana, educación, Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias.

NEW CHALLENGES, OLD ARGUMENTS: LEGAL REFLECTIONS ON THE STATUS OF CATALAN IN EDUCATION

Abstract

The 7/1983 Act, 18th April 1983, on the linguistic normalization of Catalonia, unanimously approved by the Parliament of Catalonia, established the bases of the linguistic conjunction model in the current educational system. In the last forty years, this model has been endorsed by constitutional jurisprudence, as well as praised by the Council of Europe in every single evaluation about how the European Charter for Regional or Minority Languages is applied. However, the normative bases of this model of multilingualism in classroom continue to be the focus of heated political and interpretative debates. This article reviews the legal arguments put forward in these debates and offers some arguments for critical reflection.

Keywords: Catalonia, linguistic rights, catalan language, education, European Charter for Regional or Minority Languages.

Sumari: 1. Introducció; 2. Antecedents, gènesi i desplegament del model de conjunció lingüística a l'escola; 3. Sobre la constitucionalitat del model lingüístic en l'ensenyament a Catalunya: límits a la interpretació del text constitucional; 3.1. Consideració prèvia: l'opció del constituent a favor d'un model lingüístic obert i descentralitzat; 3.2. Alguns criteris interpretatius del marc constitucional del plurilingüisme instituïts en la jurisprudència; 4. Carta europea de les llengües regionals o minoritàries i estatut jurídic de les llengües en l'ensenyament; 5. Bibliografia.

1. INTRODUCCIÓ

Enguany es commemoren els quaranta anys de la promulgació de la Llei 7/1983, del 18 d'abril, de normalització lingüística de Catalunya.[2] Aprovada per unanimitat del Ple del Parlament en la històrica sessió tinguda el 6 d'abril de 1983, instituí, com se sap, les bases normatives d'un nou model lingüístic en l'ensenyament.[3] Des d'un consens parlamentari excepcional, forjat al llarg de la primera legislatura del Parlament sota els auspicis dels pactes de la Transició, aquesta llei consolidarà el català com a llengua d'ús normal del sistema educatiu, atès que és la llengua oficial i pròpia de Catalunya. Vetllarà, igualment, per garantir que l'alumnat no sigui separat en diferents centres per raons de llengua i assegurarà explícitament que tots els infants de Catalunya, sigui quina sigui la seva llengua habitual en iniciar l'ensenyament, puguin utilitzar normalment i correctament les llengües oficials al final dels estudis bàsics.[4] Aquest règim lingüístic marcarà un punt d'inflexió respecte a la regulació lingüística d'èpoques pretèrites. I, malgrat les vicissituds de les nombroses reformes normatives de què ha estat objecte en els darrers anys, els seus principis estructurals seran preservats amb vocació de continuïtat en l'articulat de la vigent Llei 1/1998, del 7 de gener, de política lingüística.[5]

Al llarg d'aquests quatre decennis, les bases vertebradores d'aquest règim juridicolingüístic en l'àmbit de l'ensenyament han superat diferents controls de constitucionalitat i han estat avalades i elogiades explícitament pel Consell d'Europa, en el marc dels cicles de control de compliment de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries (CELRoM).[6] D'altra banda, també han estat objecte de nombroses reformes normatives i impugnacions judicials, bo i situant aquest model d'ordenació del plurilingüisme a les aules, instituït a principis dels anys vuitanta, en el centre d'encesos debats polítics i parlamentaris. La darrera d'aquestes reformes s'ha promogut recentment i s'articularà en el pla normatiu amb l'aprovació de la Llei 8/2022, del 9 de juny, sobre l'ús i l'aprenentatge de les llengües oficials en l'ensenyament no universitari, i del Decret llei 6/2022, del 30 de maig, pel qual es fixen els criteris aplicables a l'elaboració, l'aprovació, la validació i la revisió dels projectes lingüístics dels centres educatius.[7] La revisió de la tramitació parlamentària seguida

2. Publicada al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (DOGC), núm. 322 (22 abril 1983), i al *Boletín Oficial del Estado* (BOE), núm. 112 (11 maig 1983).

3. La llei fou aprovada per 105 vots a favor, cap vot en contra i una sola abstenció. Per a una ampliació, vegeu el *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya – Ple* (DSPC-P), núm. 130, sessió plenària núm. 66.1, del 6 d'abril de 1983, publicada en el DOGC, núm. 2553 (9 gener 1998), i en el BOE, núm. 36 (11 febrer 1998).

4. Article 14 de la Llei 7/1983, del 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya.

5. Publicada en el DOGC, núm. 2553 (9 gener 1998), i en el BOE, núm. 36 (11 febrer 1998).

6. Vegeu-ne una ampliació a Anna M. Pla Boix, *En defensa del model lingüístic de l'escola a Catalunya: Reflexions per a un debat crític des del dret constitucional*, Barcelona, Institut d'Estudis de l'Autogovern de la Generalitat de Catalunya, 2021, disponible a <https://presidencia.gencat.cat/web/.content/ambits_actuacio/desenvolupament_autogovern/iea/publicacions/01_IEAg/IEAg_arxius-i-vincles/IEAg-13.pdf> (última consulta: 12 desembre 2023).

7. La Llei 8/2022, del 9 de juny, sobre l'ús i l'aprenentatge de les llengües oficials en l'ensenyament no universitari, consta publicada al *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya* (BOPC), núm. 329, i en el

per aquestes darreres iniciatives legislatives tramitades a l'hemicicle català, permet il·lustrar els arguments polítics i jurídics que s'esgrimeixen recurrentment quan es discuteix sobre la gestió lingüística en l'ensenyament en entorns plurilingües. Uns debats recurrents, aquí i en l'escenari del dret comparat, que posaran de manifest dissensos de fons importants sobre quina ha de ser la gestió òptima del plurilingüisme, i els reptes que planteja l'articulació d'un règim de triple oficialitat lingüística a les aules en entorns cada vegada més plurals.[8]

Als efectes que aquí interessen, la revisió dels debats parlamentaris tinguts en el Ple amb motiu de la tramitació d'aquestes darreres reformes posa de manifest la voluntat política, molt majoritària a l'hemicicle, de protegir i mantenir les bases estructurals del model de conjunció lingüística a l'escola catalana, instituïdes a principis dels anys vuitanta. La voluntat política, en definitiva, de posar en valor i reforçar, des del dret, l'interès pedagògic d'aquest model i de protegir-lo de les darreres interpretacions judicials que en qüestionen la legitimitat constitucional.[9]

Val a dir que, com era previsible, la impugnació d'ambdues normes al Tribunal Constitucional, mitjançant sengles recursos d'inconstitucionalitat i qüestions d'inconstitucionalitat, situarà novament les bases vertebradores d'aquest règim lingüístic en l'ensenyament a Catalunya en futurs nous controls de constitucionalitat, en el marc d'uns processos actualment en litispendència.[10]

DOGC, núm. 8686 (10 juny 2022). El Decret llei 6/2022, del 30 de maig, pel qual es fixen els criteris aplicables a l'elaboració, l'aprovació, la validació i la revisió dels projectes lingüístics dels centres educatius, s'ha publicat en el DOGC, núm. 8678 (30 maig 2022).

8. Vegeu, per tots, Joan Ridao Martín, «Crònica legislativa de Catalunya. Primer semestre de 2022. La nova legalitat sobre els usos lingüístics educatius per fer front a l'execució de la sentència del TSJC que imposa el 25% de castellà al conjunt del sistema educatiu de Catalunya», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 78 (desembre 2022), p. 236-251. I també l'Informe 1/2022 de l'Institut d'Estudis de l'Autogovern de la Generalitat, rubricat «La modificació de la normativa reguladora de la llengua en l'ensenyament per donar resposta a la sentència del TSJC de 16 de desembre de 2020», disponible a <https://presidencia.gencat.cat/web/.content/ambits_actuacio/desenvolupament_autogovern/iea/publicacions/14_IEA-Informes/informes_arxius-i-vincles/IEAInforme-1-2022.pdf> (última consulta: 12 desembre 2023).

9. La Llei 8/2022, del 9 de juny, sobre l'ús i l'aprenentatge de les llengües oficials en l'ensenyament no universitari, fou aprovada pel Ple del Parlament per 102 vots a favor, 29 en contra i 1 abstenció en la sessió del 8 de juny de 2022 (DSPC-P, núm. 65). Vegeu una ampliació sobre la seva tramitació parlamentària en l'expedient 202-00046/13 del Parlament de Catalunya, disponible a <https://www.parlament.cat/web/activitat-parlamentaria/siap/index.html?STRUTSANCHOR1=detallExpedient.do&criteri=202-00046/13&ad=1> (última consulta: 12 desembre 2023). Igualment, vegeu una ampliació sobre la tramitació del Decret llei 6/2022, del 30 de maig, pel qual es fixen els criteris aplicables a l'elaboració, l'aprovació, la validació i la revisió dels projectes lingüístics dels centres educatius, en l'expedient 203-00024/13 del Parlament de Catalunya. El debat en seu parlamentària, on pot comprovar-se la presa de posició dels diferents grups parlamentaris i la votació sobre la seva validació, pot consultar-se en el DSPC-P, núm. 68 (29 juny 2022).

10. La impugnació de la jurisdicció constitucional d'ambdues normes, atès el seu rang legal, ja es va considerar des del principi. Vegeu «La modificació de la normativa reguladora de la llengua en l'ensenyament», p. 19. Dit això, mitjançant una provisió del Ple del Tribunal Constitucional del 13 de setembre de 2022 es va acordar admetre a tràmit el recurs d'inconstitucionalitat núm. 5630-2022, promogut per més de cinquanta diputats del Grup Parlamentari Popular i del Grup Parlamentari Ciutadans, contra els articles 2*a* i *d*, 3.1 i 4.1 del Decret llei de Catalunya 6/2022, del 30 de maig, i els articles 2.1 i 2.4 de la Llei de Catalunya 8/2022, del 9 de juny, sobre l'ús i l'aprenentatge de les llengües oficials a l'ensenyament no universitari. Vegeu el BOE, núm. 227 (21 setembre 2022), p. 129576. Les al·legacions formulades pel Parlament de Catalunya poden consultar-se en el BOPC, núm. 423 (4 novembre 2022), p. 13. I per mitjà d'una provisió del Tribunal Constitucional del 26

Aquest capítol fa una succinta reflexió jurídica entorn de tres consideracions de fons que permeten posar en context els debats que propicia el règim lingüístic en l'ensenyament a Catalunya. Consideracions que massa sovint es negligeixen quan es proposen lectures del bloc de la constitucionalitat en matèria lingüística.

2. ANTECEDENTS, GÈNESI I DESPLEGAMENT DEL MODEL DE CONJUNCIÓ LINGÜÍSTICA A L'ESCOLA

En les seves interessants disquisicions entorn de la dimensió política del fet lingüístic, Kymlicka recordarà que, en els darrers temps, els models d'estat nació homogeneïtzadors i poc respectuosos amb la diversitat lingüística han estat qüestionats i progressivament substituïts, en major o menor mesura, per nous models multiculturals, més favorables al reconeixement i la protecció dels drets lingüístics de les minories. L'autor revisarà comparativament aquests processos, bo i posant en valor el paper que, en aquestes transicions, han assumit històricament instruments com les polítiques lingüístiques i educatives.[11] Grans clàssics del pensament polític com John Stuart Mill o Herder reflexionaren amb mestratge, ja fa segles, entorn d'aquesta dimensió política de les llengües i el paper que assumeixen en la conformació de les identitats nacionals. Indefectiblement, aquesta dimensió política es tindrà present en l'ordenació jurídica del fet lingüístic i, per extensió, també en el disseny de les polítiques lingüístiques, aquí i arreu.[12]

No és estrany, doncs, que les normes que regulen els règims lingüístics en l'ensenyament hagin anat centrant, en dret comparat i vist amb perspectiva històrica, debats recurrents que posen de manifest diferents maneres d'entendre com ha de gestionar-se jurídicament la diversitat lingüística a les aules.[13]

Aquests debats jurídics sobre quines són les estratègies òptimes de gestió del plurilingüisme en l'ensenyament no acostumen a ser neutres. Els estudis de dret comparat

d'octubre de 2022 es va admetre també a tràmit la qüestió d'inconstitucionalitat plantejada en la Interlocutòria del 28 de juliol de 2022 de la Secció Cinquena de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (recurs ordinari 168/2015, peça separada d'execució 7/22 i 19/22).

11. Will Kymlicka i Alan Patten (ed.), *Language rights and political theory*, Oxford, Oxford University Press, 2003; Will Kymlicka, *Las odiseas multiculturales*: *Las nueves políticas internacionales de la diversidad*, Barcelona, Paidós, 2007.

12. Vegeu Hervé Guillorel i Geneviève Koubi, *Langues et droits*: *Langues du droit, droit des langues*, Brusel·les, Bruylant, 1999. Vegeu també Jean William Lapierre, *Le pouvoir politique et les langues*, París, Presses Universitaires de France, 1988. Igualment, vegeu Elvira Riera Gil, *Why languages matter to people: communication, identity and justice in western democracies*: *The case of mixed societies*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis de l'Autogovern, 2016. També, per tots, vegeu Jaume Vernet (coord.), *Dret lingüístic*, Valls, Cossetània, 2003. Vegeu també Alessandro Pizzorusso, «El uso de la lengua como objeto de regulación jurídica», *Boletín Mexicano de Derecho Comparado*, núm. 98 (maig-agost 2000), p. 785-805.

13. Vegeu, per exemple, Antoni Milian i Massana, *Drets lingüístics i dret fonamental a l'educació*: *Un estudi comparat: Itàlia, Bèlgica, Suïssa, el Canadà i Espanya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis de l'Autogovern, 1992.

ens mostren que les decisions dels legisladors depenen de variables que van més enllà de raons estrictament pedagògiques o sociolingüístiques, i prenen en consideració la pròpia cultura política de la societat, els antecedents històrics i el grau d'autonomia política de qui decideix, el tractament dispensat a les minories, la variable de la cohesió social o la posició que adopta l'estat concernit envers la seva pròpia diversitat lingüística i cultural.

Espanya no n'ha estat, al llarg de la seva història, cap excepció. Encara avui, els diferents règims lingüístics en l'ensenyament vigents a les comunitats autònomes amb règims de cooficialitat lingüística susciten encesos debats polítics, parlamentaris i doctrinals, projectats no només a discutir quina ha de ser la llengua emprada pròpiament en l'acció d'ensenyar —la llengua vehicular en la transmissió de coneixements a les aules—, sinó també a l'hora de decidir, des del dret, les llengües que han de ser objecte d'ensenyament en el currículum educatiu i les condicions en les quals ha de prestar-se aquest ensenyament. Unes controvèrsies amb una rellevant dimensió política que trobem reproduïdes, en major o menor mesura, en altres estats plurilingües del nostre entorn.

En aquests debats, acostumen a planar-hi arguments recurrents per a afrontar uns reptes jurídics compartits semblantment. Així, en entorns plurilingües, en la determinació de quina o quines llengües han de ser vehiculars en la transmissió de coneixements a les aules s'acostumen a valorar qüestions vinculades al propi règim juridicolingüístic de l'estat i al consens parlamentari que aquest règim propicia, al coneixement efectiu de la llengua emprada per l'alumnat o a les seves capacitats reals d'adaptar-se a l'entorn educatiu i adquirir les competències. Per la seva part, els debats relatius a la determinació de la llengua o les llengües que han d'ensenyar-se i, per conseqüent, han de formar part de l'itinerari formatiu de l'alumnat, també acostumen a projectar-se en debats d'espectre més ampli, vinculats sovint a debatre sobre quin ha de ser el contingut i l'abast dels estatuts d'oficialitat lingüística o els límits del sostre competencial de qui decideix. Es concretaran sovint en revisions de la qualificació que ha de rebre l'ensenyament de les llengües (si ha de ser optatiu o obligatori en els plans d'estudis), els nivells educatius en què ha de garantir-se, el temps lectiu que s'hi dedicarà o el seu pes relatiu dins dels currículums. Si ho projectem a Espanya, aquests debats han estat certament recurrents. De fet, es repeteixen cada vegada que s'han tramitat reformes educatives d'envergadura. I en aquests debats sempre hi plana, de rerefons, el rellevant paper que assumeix l'escola com a espai d'aprenentatge i escenari privilegiat de normalització lingüística. Espai també privilegiat de socialització dels infants, de convivència i de cohesió social.

Dit això, els estudis de dret lingüístic comparat posen de manifest que els règims lingüístics en l'ensenyament no responen a un únic model. Altrament, responen a diferents opcions de política lingüística que, en un sentit o en un altre, donen resposta a voluntats polítiques i realitats sociolingüístiques també ben diverses. Si ho projectem en el pla normatiu, s'acabaran traduint, indefectiblement, en diferents règims juridicolingüístics, el contingut i l'abast dels quals depèn de quina sigui la posició que adopta cada estat pel que fa a la gestió de la seva pròpia diversitat, entesa en sentit ampli.

Al llarg de la història i vist en clau comparada, alguns estats han optat per instituir, des d'opcions altament descentralitzades, models de gestió del seu plurilingüisme especialment respectuosos amb el reconeixement i la promoció de la seva riquesa plurilingüe. N'és

un exemple Suïssa.[14] D'altres, en canvi, han optat per instituir règims lingüístics basats primordialment en el foment d'un monolingüisme oficial de l'estat excloent, que han projectat especialment en l'àmbit educatiu. Sovint aquestes darreres polítiques lingüístiques han estat concebudes per a reforçar la unitat política de l'estat, bo i considerant la diversitat lingüística com un llast que calia esvair.[15] Aquest és el cas de la política lingüística en l'ensenyament a Espanya des del segle XVIII i fins ben entrat el XX. S'hi han assumit plantejaments compartits per altres estats plurilingües del nostre entorn on, històricament, la imposició de l'ús de les llengües dominants a l'escola va considerar-se una estratègia necessària al servei de la consolidació d'uns projectes d'estat nació unitaris.

A l'Estat espanyol aquest objectiu s'articularà amb la promulgació d'un amplíssim catàleg de disposicions normatives concebudes, primordialment, per a restringir o, directament, prohibir la presència, l'ensenyament i l'ús de les llengües diferents de la castellana en el sistema educatiu. El buidatge dels debats tinguts a les Corts Generals amb motiu de la tramitació parlamentària d'aquestes disposicions normatives posa de manifest arguments jurídics i polítics recurrents. Emprant diferents formulacions, s'emfasitza, de manera inequívoca, la voluntat de coartar la diversitat lingüística amb l'objectiu de reforçar la unitat política de l'Estat.[16] Des del dret lingüístic, s'articularà un embat contra les llengües diferents

14. Pel que fa al règim lingüístic en l'ensenyament a Suïssa, vegeu Anna M. Pla Boix, «La gestió del plurilingüisme a l'escola suïssa: revisió d'un model paradigmàtic de descentralització i coordinació en l'escenari del dret comparat», *Revista d'Estudis Autonòmics i Federals*, núm. 29 (2019), p. 139-177, disponible a <https://raco.cat/index.php/REAF/article/view/3614401> (última consulta: 12 desembre 2023). Vegeu també Nicolas Schmitt, «L'experiénce suisse en matière de garanties lingüístiques», dins Anna M. Pla Boix (coord.), *Garantia dels drets lingüístics*: *Estudis de cas: Bèlgica, Canadà, Espanya, Itàlia, Moldàvia i Suïssa*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis de l'Autogovern, p. 147 (e-Recerca; 5), disponible a <https://presidencia.gencat.cat/web/.content/ambits_actuacio/desenvolupament_autogovern/iea/publicacions/06_e-recerca/eR_arxius-cobertes-i-vincles/arxius_eR/eRecerca_05.pdf> (última consulta: 12 desembre 2023).

15. Vegeu, a tall d'exemple i per tots, James W. Tollefson i Miguel Pérez-Milans (ed.), *The Oxford handbook of language policy and planning*, Oxford, Oxford University Press, 2018. Pel que fa al paper de la llengua en la conformació de projectes d'estat nació unitaris, vegeu, per tots, Juan José Linz, José Ramón Montero i Thomas Jeffrey Miley (ed.), *Nación, estado y lengua*, Madrid, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2008, p. 76 (Obras Escogidas; 2).

16. Vegeu Francesc Ferrer Gironès, *La persecució política de la llengua catalana*: *Història de les mesures preses contra el seu ús des de la Nova Planta fins avui*, Barcelona, Edicions 62, 1986. Igualment, vegeu David Pujol i Fabrelles, *La repressió del català a l'escola*: *Tres-cents anys de lluita i resistència (1715-2018)*, Barcelona, Gavarres i Institut d'Estudis Catalans, 2022; i també Joan Ridao Martín, *Una història del català a l'escola*: *del Decret de Nova Planta al 25% de castellà*, Barcelona, Pòrtic, 2023.

Vegeu, per exemple, la intervenció de Ramon Llàtzer de Dou i de Bassols, primer president de les Corts de Cadis:

> [...] en cualquier estado se ha de procurar que haya una lengua dominante en el país para la enseñanza, expedición de órdenes y para todo quanto se haya de hacer correspondiente al derecho público (lo cual) trae muchas ventajas en cualquier nación el tener una lengua dominante en dicho modo. La primera es que facilita mucho el comercio interior [...]. La segunda es que hablarse en todo el reyno una misma lengua cría en el ánimo de todos un género de afecto y amor particular que no puede fácilmente encontrarse entre los que hablan diversas lenguas, verificándose en estos que se miran en

de la castellana i s'implementarà una política repressiva d'ampli espectre: no es limitarà a imposar jurídicament el castellà com a única llengua docent i d'aprenentatge a les aules, sinó que s'estendrà a àmbits afins. N'ofereixen un bon exemple les normes promulgades des del segle XVIII i fins ben entrat el segle XX, adreçades a controlar la llengua en la qual s'editen els llibres o s'imparteix la catequesi.[17]

Se sap que la gènesi històrica d'aquesta política lingüística repressora és el Decret de Nova Planta del 1716.[18] En el camp educatiu, es reblarà uns anys més tard amb l'aprovació de la Reial Cèdula d'Aranjuez del 23 de juny de 1768, promulgada sota el regnat de Carles III. Com s'ha subratllat doctrinalment, aquesta és la primera norma positiva que prohibeix taxativament l'ensenyament del català a les escoles primàries.[19] I en les dècades següents s'aprovarà un

el algún modo como si fuesen de reyno distinto, sin embargo de formar el mismo. La tercera es que proporciona que el conocimiento de los adelantamientos que se hacen en algún lugar se comunique a los otros resultando de esto en alguna parte la ventaja que se ha dicho de la lengua latina.

Text reproduït a Emili Boix-Fuster, «Las lenguas en los órganos centrales del Estado español (un balance de los 25 años de la Constitución española»), *Revista de Llengua i Dret*, núm. 41 (2004), p. 197.

17. Vegeu, per exemple, la Reial cèdula del 23 de juny de 1718, en virtut de la qual s'atorga a la Universitat de Cervera «Privilegio Perpetuo y Privativo de una Imprenta en que se impriman todos los Libros y Papeles que condugesen a la comun enseñanza», considerada per la doctrina un instrument pel control polític de l'edició de llibres dedicats a l'ensenyament. Mitjançant les providències del 21 de febrer de 1721 i el 28 de juliol de 1730 el Consejo de Castilla va autoritzar a favor de la Universitat de Cervera l'edició d'un llistat restringit de llibres en llengua catalana. Pel que fa a la catequesi, vegeu el Reial decret del 23 de novembre de 1902, que obligava a ensenyar el catecisme en llengua castellana. Aquesta disposició deia textualment: «[...] fuera temeridad pensar que si educamos á la generación de hoy no enseñándola los principios fundamentales de la Religión en castellano, en el idioma de Cervantes, en aquél que nos sirvió en el Nuevo Mundo para propagar nuestra fe y nuestra civilización, tendríamos mañana ciudadanos unidos por la fraternidad, amantes de la Patria común y capaces de servirla y de engrandecerla». I afegia que el desconeixement del castellà, l'idioma nacional, seria causa de «grave daño de los altos intereses de la Patria, que en la lengua tienen su más preciado vínculo de unión entre todas las provincias del Reino». L'aprovació d'aquest decret va ser objecte de protestes a Catalunya, que van transcendir als debats parlamentaris de l'època. Vegeu Anna M. Pla Boix, «Llengua i ensenyament a Catalunya (1714-1931): revisió crítica d'una reivindicació històrica desatesa», *Revista Catalana de Dret Públic*, núm. 59 (2019), p. 131-147, disponible a <https://raco.cat/index.php/RCDP/article/view/10.2436-rcdp.i59.2019.3326/458171> (última consulta: 12 desembre 2023).

18. Com se sap, el Decret de Nova Planta del 1716 va fonamentar les bases d'una política d'homogeneïtzació lingüística, concebuda primordialment per a servir d'instrument de racionalització del funcionament de l'aparell estatal i de reforçament de la seva unitat nacional. El seu article 4 incloïa una menció molt puntual a la llengua. Es limitava a establir textualment que «las causas en la Real Audiencia se substanciaran en lengua castellana». Nogensmenys, per la via d'instruccions trameses als corregidors va comminar-se a adoptar «el mayor cuydado en introducir la lengua castellana [con] las providencias más templadas y disimuladas para que se consiga el efecto sin que se note el cuydado». Aquesta política lingüística s'acabà concretant en una expansió progressiva de la llengua castellana en els diferents àmbits públics, incloent-hi molt especialment l'educatiu.

19. La norma disposava, entre altres previsions projectades en el règim lingüístic:

> [...] la enseñanza de primeras Letras, Latinidad y Retórica se haga en lengua castellana generalmente, donde quiera que no se pratique, cuidando de su cumplimiento las Audiencias y Justicias respectivas, recomendándose también por el mi Consejo á los Diocesanos, Universidades,

amplíssim catàleg de disposicions normatives, de rang legal i reglamentari, concebudes amb l'objectiu de reforçar l'estatut jurídic del castellà com a única llengua de l'ensenyament.[20]

D'aquesta manera, l'aprenentatge i l'ús de la llengua catalana a les aules de les escoles de Catalunya no es garantirà jurídicament fins ben entrat el segle XX, després de segles d'imposició normativa de la llengua castellana. Com se sap, per bé que el règim juridicolingüístic promulgat durant el període de la Segona República marcarà un punt d'inflexió, l'adveniment del dantesc episodi de la Guerra Civil i la subsegüent dictadura franquista desfermaran un nou embat contra l'estatut jurídic del català en tots els àmbits públics, i molt especialment en l'educatiu.[21]

Amb el restabliment de la democràcia, el constituent del 1978 va optar per articular unes noves bases vertebradores del règim juridicolingüístic de l'Estat. Un nou marc constitucional concebut amb vocació tuïtiva, per a marcar un punt i a part amb la política lingüística repressora de l'etapa franquista. De fet, definirà una ruptura sense pal·liatius amb el règim precedent. En el rerefons d'aquest nou model lingüístic constitucional planarà la voluntat inequívoca de descentralitzar decisions clau en matèria lingüística, restablir l'estatut d'oficialitat lingüística de llengües diferents de la castellana i garantir el seu procés de normalització.

---

y Superiores Regulares para su exacta observancia, y diligencia en extender el idioma general de la Nación para su mayor armonía y enlace recíproco.

20. Vegeu el Reial decret del 26 de novembre de 1838, pel qual s'aprovà el «Reglamento de las Escuelas Públicas de Instrucción Primaria Elemental» i que es troba publicat a *Colección de decretos referentes a instrucción pública*, Madrid, Imprenta y Fundición de Manuel Tello, Impresor de Cámara de S. M., vol. I, 1891. Sota el regnat de Ferran VII, mitjançant la disposició del 16 de febrer de 1825 es va aprovar el «Plan y Reglamento de Escuelas de Primeras Letras». El seu article 1 disposa que el reglament d'ensenyament primari ha de ser uniforme per a totes les escoles de la Península i els seus articles 14 i 15 estableixen que l'ensenyament de la gramàtica i l'ortografia s'ha de fer en llengua castellana. Uns anys més tard, sota el regnat d'Isabel II, es va promulgar també el Reial decret del 15 de maig de 1849, intitulat «Reglamento para las escuelas de instrucción pública del Reino», l'article 7 del qual ordena textualment ensenyar «la ortografía, con sujeción a las reglas de la Academia Española» i «los rudimentos de la Gramática Castellana».

21. L'estudi de com s'ha regulat jurídicament l'ensenyament i l'ús del català a l'escola permet resseguir l'evolució de la història política més recent del Principat. Des del Decret de Nova Planta del 1716 i fins avui, s'ha evolucionat des de plantejaments de repressió i prohibició de l'ensenyament i l'ús de la llengua catalana a les aules fins a una tolerància poc normativitzada, i des de la tolerància fins a la normalització. Els avatars d'aquesta regulació normativa dels darrers segles han evolucionat paral·lelament a l'autonomia política del Principat. De fet, la reivindicació política d'una plena normalització de la llengua catalana a l'ensenyament ha esdevingut, històricament, una reclamació recurrent sempre que s'han debatut projectes de reivindicació d'un marc de reconeixement i autonomia per a Catalunya i ha estat, semblantment, un element central en les diferents mesures de política lingüística que, en un sentit o altre, des del Decret de Nova Planta fins avui han estat concebudes amb l'objectiu d'intervenir en la regulació dels usos lingüístics al Principat. Vegeu Anna M. Pla Boix, «Llengua i ensenyament a Catalunya (1714-1931): revisió crítica d'una reivindicació històrica desatesa», *Revista Catalana de Dret Públic*, núm. 59 (2019b), p. 131-147, disponible a <https://raco.cat/index.php/RCDP/article/view/10.2436-rcdp.i59.2019.3326/458171> (última consulta: 12 desembre 2023); Anna M. Pla Boix, «Llengua a l'escola catalana durant la II República: marc normatiu d'una acció prioritària de govern», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 73 (juny 2020), p. 113-132, disponible a <http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld/article/view/10.2436-rld.i73.2020.3443/rld73-pla-boix-ca.pdf> (última consulta: 12 desembre 2023); Joan Ridao, *Una historia del català a l'escola*: *Del Decret de Nova Planta al 25% de castellà*, Barcelona, Pòrtic, 2023.

3. SOBRE LA CONSTITUCIONALITAT DEL MODEL LINGÜÍSTIC EN L'ENSENYAMENT A CATALUNYA: LÍMITS A LA INTERPRETACIÓ DEL TEXT CONSTITUCIONAL

3.1. Consideració prèvia: l'opció del constituent a favor d'un model lingüístic obert i descentralitzat

Les bases constitucionals vertebradores del règim lingüístic de l'Estat es regulen en l'article 3 de la Constitució espanyola (CE) del 1978, ubicat dins el títol preliminar. Aquest precepte conté tres previsions, que s'erigeixen en la clau de volta del marc constitucional del plurilingüisme: en primer lloc, diu que el castellà és la llengua espanyola oficial de l'Estat i afegeix que tots els espanyols tenen el deure de conèixer-la i el dret d'usar-la; segonament, considera una atribució competencial a favor de les comunitats autònomes quan disposa que «les altres llengües espanyoles seran també oficials en les respectives comunitats autònomes d'acord amb els seus estatuts»; i, finalment, conclou amb la precisió que la «riquesa de les diferents modalitats lingüístiques d'Espanya és un patrimoni cultural que serà objecte d'especial respecte i protecció».

Més enllà d'aquestes previsions, els articles 20.3 o 148.1.17 CE inclouen també referències expresses a la llengua, per bé que projectades a àmbits sectorials concrets.[22] I altres preceptes del text constitucional, sense esmentar la qüestió lingüística en la seva dicció literal, la tutelen implícitament, com és el cas de les previsions dels articles 9.2, 14 o 27 CE.

Als efectes que aquí interessen, l'article 3.2 CE conté una reserva d'estatut, és a dir, atribueix explícitament als estatuts d'autonomia de les comunitats autònomes la competència per a determinar l'oficialitat de les altres llengües diferents de la castellana. Amb aquesta reserva d'estatut, el constituent del 1978 va optar per bastir un model lingüístic volgudament descentralitzat, concebut amb l'objectiu d'adaptar la regulació jurídica del fet lingüístic a les voluntats polítiques i la realitat sociolingüística de cada comunitat autònoma. I cal recordar que aquesta regulació constitucional del fet lingüístic es garantirà l'any 1978, en un context d'indeterminació del propi model d'estat perquè, com se sap, el mapa de les autonomies s'acabarà definint els anys següents, mercès a pactes polítics posteriors.[23]

22. L'article 20.3 CE inclou una menció del plurilingüisme projectat als mitjans de comunicació social i l'article 148.1.17 CE conté un títol competencial que atribueix exclusivament a la competència autonòmica l'ensenyament de la llengua de la comunitat autònoma. Diu textualment: «Les comunitats autònomes podran assumir competències en les matèries següents: [...] 17. El foment de la cultura, de la investigació i, en el seu cas, de l'ensenyament de la llengua de la comunitat autònoma». Com s'ha subratllat doctrinalment i jurisprudencial, les previsions d'aquest precepte es regeixen pel principi dispositiu.

23. Sobre aquesta qüestió, vegeu les reflexions, per exemple, de Miguel Ángel Aparicio Pérez, «Lengua y modelo de Estado», *Revista de Derecho Político*, núm. 43 (1998), p. 29-48; Jaume Vernet Llobet, «Marc constitucional i estatutari del plurilingüisme», dins Anna M. Pla Boix (coord.), *Reptes del dret lingüístic català*: *Reflexions per a un debat crític*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis de l'Autogovern, 2017, p. 13-36, disponible a <http://www.gencat.cat/governacio/pub/sum/iea/ieaR_03.pdf> (última consulta: 12 desembre 2023); Antoni Milian Massana, «La regulación constitucional del

D'aquesta manera, l'articulat de la Constitució del 1978 es limita a regular, sense vocació de completesa, les bases vertebradores d'un règim lingüístic volgudament descentralitzat, obert i flexible, que difereix l'adopció de decisions clau en matèria lingüística al que determinin els estatuts d'autonomia de les comunitats autònomes i al que acabin definint els legisladors competents. Tant és així que, com es pot veure, en l'articulat de la Constitució no hi ha cap article que ni tan sols enumeri quines són les llengües diferents de la castellana que tindran estatut d'oficialitat i seran objecte de reconeixement i protecció. Els estatuts d'autonomia són les normes competents per a determinar-ho. Tampoc al llarg de la Constitució espanyola del 1978 no hi ha cap article que desplegui, expressament, el catàleg concret de drets i deures lingüístics vinculats al règim de la cooficialitat lingüística, tampoc els projectats en l'àmbit de l'ensenyament.[24]

En qualsevol cas, el fet que l'articulat del text constitucional no contingui previsions expresses relatives a la llengua de l'ensenyament, o vinculades directament o tangencialment als drets o deures lingüisticoescolars, no equival, als efectes que aquí interessen, que no se'ls doti de la protecció de rang constitucional. Ben al contrari, com ha posat de manifest la doctrina, la consagració constitucional del dret a l'educació inclou un contingut lingüístic inherent, i, semblantment, de la consagració de certs principis i valors constitucionals, en la interpretació que n'han fet casuísticament els tribunals, se'n deriva també el reconeixement de certes garanties lingüisticoescolars.[25]

El mateix Tribunal Constitucional emfasitzarà, en la seva jurisprudència, les dificultats interpretatives que planteja la incompletesa del text constitucional en matèria lingüística. Ho explicitarà bo i afirmant, textualment, que «l'ordenació del pluralisme lingüístic presenta una notable complexitat [...] per les dificultats de precisar l'abast dels manaments constitucionals i legals que versen sobre la qüestió» (Sentència del Tribunal Constitucional [STC] 205/1990, del 13 de desembre, fonament jurídic [FJ] 7).[26] En la seva jurisprudència, reconeixerà que

multilingüismo», *Revista Española de Derecho Constitucional*, núm. 10 (1984), p. 123-156

24. Hi ha altres constitucions del món que sí que consideren la llengua de l'ensenyament de manera explícita en el seu articulat, però encara són molt poques les que regulen expressament qüestions relatives a la llengua a l'escola. N'és un exemple l'article 37 de la Constitució de la República d'Estònia, que disposa textualment: «Everyone has the right to be taught in Estonian. The language of teaching in national minority educational institutions is chosen by the educational institution». O l'article 251.3 de la Constitució de la República Islàmica del Pakistan, que disposa textualment: «Without prejudice to the status of the National language, a Provincial Assembly may by law prescribe measures for the teaching, promotion and use of a provincial Language in addition to the national Language». El contingut i l'abast de la regulació lingüística en els textos constitucionals varia substancialment segons el cas. Existeix un ampli ventall de tipus diferents de normes lingüístiques garantides en l'articulat de les constitucions. Es concreten en principis o disposicions generals (declaracions lingüístiques, remissions al legislador, manaments constitucionals de protecció, garanties normatives), normes configuradores de drets i deures lingüístics concrets o normes competencials, organitzatives o institucionals. Vegeu una ampliació d'aquesta qüestió a Albert P. Blaustein i Dana Blaustein Epstein, *Resolving language conflicts: A Study of the world's constitutions*, Washington, US English, 1986, p. 36. Vegeu també Eva Pons Parera, *L'oficialitat lingüística*: *Declaracions constitucionals i i implicacions jurídiques i pràctiques*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 2015.

25. Vegeu especialment Antoni Milian Massana; *Drets lingüístics i dret fonamental a l'educació*, p. 50.

26. Totes les traduccions de sentències són nostres.

el text constitucional només vertebra les bases del model i difereix la concreció del catàleg concret de drets i deures lingüístics —també els projectats en l'àmbit de l'ensenyament— a les decisions ulteriors que adoptin els legisladors en els àmbits de les seves respectives competències.[27]

D'aquesta manera, al llarg de les darreres dècades diferents comunitats autònomes, en el marc dels processos de normalització lingüística de les llengües pròpies, han bastit amb vocació de completesa els seus propis règims lingüístics i han dotat de contingut els respectius estatuts de cooficialitat lingüística. Malgrat que aquest dret lingüístic es troba dispers en múltiples disposicions normatives, les lleis de normalització lingüística s'erigiran, amb el temps, en les peces clau del disseny d'aquests diferents marcs normatius. En aquest sentit, cal recordar que s'han desenvolupat diferents models lingüístics escolars, amb característiques no coincidents, a Catalunya, el País Basc, Navarra, la Comunitat Valenciana, les Illes Balears i Galícia. En alguns casos, models de separació o doble línia lingüística i, en d'altres, models de conjunció lingüística, amb variants pròpies. El Tribunal Constitucional, doncs, ha admès aquesta pluralitat de règims, tots ells, en principi, conformes a la Constitució.[28] En el que concerneix singularment el model de conjunció lingüística a l'escola catalana, que, com se sap, situa la llengua catalana en el centre de gravetat amb la finalitat d'assegurar la normalització lingüística i la integració social, ha estat també avalat per la doctrina jurisprudencial dictada en les darreres dècades (vegeu, per totes, la STC 337/1994, del 23 de desembre, FJ 9, o la STC 15/2013, del 31 de gener, FJ 4).

En tot cas, considerats en el seu conjunt, aquests diferents models lingüístics escolars han concretat, en el pla normatiu, les diferents opcions de política lingüística pel que fa a l'ús de les llengües vehiculars, de transmissió de coneixements a les aules.[29]

Complementàriament, la ratificació l'any 2001 de la CELRoM, conveni internacional adoptat a la seu del Consell d'Europa, ha reforçat l'estatut jurídic de les llengües diferents de

27. Vegeu una ampliació sobre el marc de repartiment competencial en matèria lingüística projectat a Catalunya, per tots, Miguel Ángel Cabellos Espiérrez, «La competència en matèria de llengua pròpia al nou Estatut», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 49 (maig 2008), p. 69-96, disponible a <http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld/article/view/888> (última consulta: 12 desembre 2023).

28. Vegeu, per exemple, el FJ 9 de la STC 337/1994, on es parla sobre legitimitat constitucional:

> [...] de una enseñanza en la que el vehículo de comunicación sea la lengua propia de la Comunidad Autónoma y lengua cooficial en su territorio, junto al castellano (STC 137/1986, fundamento jurídico 1º), dado que esta consecuencia se deriva del art. 3 C.E. y de lo dispuesto en el respectivo Estatuto de Autonomía. Doctrina que, aunque sentada para un modelo de bilingüismo en la enseñanza basado en la elección de la lengua cooficial en la que aquella ha de recibirse como es el caso del País Vasco, es igualmente aplicable a un modelo basado en la conjunción de ambas lenguas cooficiales, como es el que inspira la Ley 7/1983, del Parlamento de Cataluña.

29. Vegeu una revisió històrica d'aquests diferents models lingüístics escolars a Eva Pons Parera i Jaume Vernet Llobet, «La lengua de l'ensenyament a les Comunitats autònomes amb llengua pròpia», *Revista d'Estudis Autonòmics i Federals*, núm. 8 (2009), p. 1444-191, disponible a <https://raco.cat/index.php/REAF/article/view/252062> (última consulta: 12 desembre 2023).

la castellana en diferents àmbits públics, molt especialment en l'ensenyament. En el darrer epígraf d'aquestes reflexions revisarem el contingut i l'abast dels compromisos maximalistes adquirits per l'Estat espanyol en el seu instrument de ratificació. Nogensmenys, ja en aquest capítol cal subratllar que, per manament de l'article 96 CE, aquest conveni internacional forma part de l'ordenament jurídic intern i la jurisprudència constitucional li ha reconegut un valor interpretatiu del bloc de la constitucionalitat en matèria lingüística especialment rellevant. El màxim intèrpret constitucional ha precisat que el conveni ofereix pautes interpretatives del règim de la cooficialitat lingüística.[30]

En qualsevol cas, cal recordar que els debats actuals sobre la constitucionalitat del model lingüístic en l'ensenyament a Catalunya són debats que es projecten singularment en l'àmbit de la interpretació de la norma suprema. Com se sap, les disposicions de rang legal aprovades per a donar resposta normativa a la controvertida Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya del 16 de desembre de 2020 han estat impugnades recentment davant la jurisdicció constitucional.[31] Es tracta de la Llei 8/2022, del 9 de juny, sobre l'ús i l'aprenentatge de les llengües oficials en l'ensenyament no universitari, i del Decret llei 6/2022, del 30 de maig, pel qual es fixen els criteris aplicables a l'elaboració, l'aprovació, la validació i la revisió dels projectes lingüístics dels centres educatius.[32] Aquesta impugnació s'ha concretat amb

30. S'amplia més endavant. Vegeu, per exemple, la STC 56/2016, del 17 de març, on el Tribunal Constitucional declara que la CELRoM «como tratado válidamente celebrado, se integra desde su ratificación en el "ordenamiento jurídico interno" (art. 96.1 CE), y tiene además el valor interpretativo que le confiere el art. 10.2 CE».

La Interlocutòria del Tribunal Constitucional 166/2005, del 19 d'abril, FJ 4, afegeix que «proporciona pautas interpretativas del régimen jurídico de la cooficialidad lingüística». La STC 75/2021, del 18 de març, també ho recull en el FJ 2, quan disposa que la CELRoM, «de acuerdo con nuestra doctrina proporciona pautas interpretativas de nuestro régimen jurídico lingüístico [STC 165/2013, FJ 14 a), con remisión al ATC 166/2005, FJ 4; también STC 56/2016, FJ 5]».

31. Val a dir que la impugnació davant la jurisdicció constitucional d'ambdues normes, atès el seu rang legal, ja es va considerar de bon principi. Vegeu l'Informe 1/2022, de l'Institut d'Estudis de l'Autogovern de la Generalitat, rubricat «La modificació de la normativa reguladora de la llengua en l'ensenyament per donar resposta a la sentència del TSJC de 16 de desembre de 2020», p. 19. Escau recordar que la Sentència del 16 de desembre de 2020 de la Secció Cinquena de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya resolia el recurs contenciós administratiu núm. 168/2015, interposat pel Ministeri d'Educació, Cultura i Esports, i decidia obligar la Generalitat de Catalunya a «adoptar les mesures que siguin necessàries als efectes de garantir que, als ensenyaments compresos al sistema educatiu de Catalunya, tots els alumnes rebin de manera efectiva i immediata l'ensenyament mitjançant la utilització vehicular normal de les dues llengües oficials en els percentatges que es determinin, que no podran ser inferiors al 25%». Reconeixia el dret dels pares a exigir que els seus fills rebessin ensenyament també en castellà «en una proporció raonable» i fixava amb caràcter mínim la presència del castellà com a llengua vehicular en un 25 % de les hores lectives. S'interpretava que si no es garantien aquests percentatges matemàtics d'ús vehicular mínim del castellà en l'ensenyament a Catalunya, s'incorria en un vici d'inconstitucionalitat. Vegeu, sobre aquesta i les altres sentències dictades des del 2010 que incideixen en aquest àmbit, Anna M. Pla Boix, *En defensa del model lingüístic de l'escola a Catalunya*, p. 439 i seg.; Joan Ridao Martín, «Crònica legislativa de Catalunya. Primer semestre de 2022», p. 236-251; Joan Ridao Martín, *Una historia del català a l'escola*, 2023.

32. La Llei 8/2022, del 9 de juny, sobre l'ús i l'aprenentatge de les llengües oficials en l'ensenyament no universitari, consta publicada en el BOPC, núm. 329, i en el DOGC, núm. 8686 (10 juny 2022). El Decret llei 6/2022, del 30 de maig, pel qual es fixen els criteris aplicables a l'elaboració, l'aprovació, la validació i la revisió

la interposició de sengles recursos d'inconstitucionalitat i qüestions d'inconstitucionalitat, admesos a tràmit pel Tribunal Constitucional i actualment en litispendència. Així doncs, aquests processos situaran novament les bases vertebradores d'aquest règim lingüístic en l'ensenyament a Catalunya en nous controls de constitucionalitat futurs.[33]

En el capítol que segueix oferim una brevíssima prospecció d'algunes consideracions de fons pertinents per a propiciar la reflexió crítica i el debat entorn dels principis i límits que han d'orientar preceptivament la interpretació del text constitucional, bo i prenent en consideració la doctrina jurisprudencial del mateix Tribunal Constitucional dictada en els darrers decennis.

3.2. Alguns criteris interpretatius del marc constitucional del plurilingüisme instituïts en la jurisprudència

Com se sap, el mètode interpretatiu de la Constitució parteix d'un supòsit diferent del mètode d'interpretació de les altres normes de l'ordenament jurídic. Aquesta singularitat de la interpretació constitucional deriva de la pròpia naturalesa del seu objecte, el mètode i els seus efectes en l'ordenament jurídic. L'objectiu de la interpretació constitucional no és definir el contingut unívoc i concret de la Constitució, sinó només excloure les interpretacions de les normes que la contravenen. El raonament jurídic és distint perquè l'objectiu se centrarà, primordialment, a definir el marc dins del qual s'expressa vàlidament el pluralisme de la societat, i, per conseqüent, en la tasca hermenèutica s'haurà de respectar, sempre que sigui possible, la voluntat del legislador.

Cal, doncs, recordar la doctrina jurisprudencial relativa a la presumpció de constitucionalitat de les lleis: sols podrà declarar-se la inconstitucionalitat de les normes impugnades si contravenen directament els manaments constitucionals. En paraules del màxim intèrpret constitucional, «aquest Tribunal ha declarat reiteradament que, en virtut del principi de conservació de la llei, sols ha de declarar la inconstitucionalitat d'aquells preceptes quan la incompatibilitat amb la Constitució resulti indubtable i no sigui possible dur a terme una interpretació conforme a la mateixa» (vegeu, per totes, la STC 111/1993, del 25 de març, FJ 8, o la STC 24/2004, del 24 de febrer, FJ 6). En paraules del Tribunal, «la validesa

dels projectes lingüístics dels centres educatius, s'ha publicat en el DOGC, núm. 8678 (30 maig 2022).

33. Mitjançant la provisió del Ple del Tribunal Constitucional del 13 de setembre de 2022 es va acordar admetre a tràmit el recurs d'inconstitucionalitat núm. 5630-2022, promogut per més de cinquanta diputats del Grup Parlamentari Popular i del Grup Parlamentari Ciutadans, contra els articles 2*a* i *d*, 3.1 i 4.1 del Decret llei de Catalunya 6/2022, del 30 de maig, i els articles 2.1 i 2.4 de la Llei de Catalunya 8/2022, del 9 de juny, sobre l'ús i l'aprenentatge de les llengües oficials a l'ensenyament no universitari. Vegeu el BOE, núm. 227 (21 setembre 2022), p. 129576. Les al·legacions formulades pel Parlament de Catalunya poden consultar-se en el BOPC, núm. 423 (4 novembre 2022), p. 13. I per mitjà d'una provisió del Tribunal Constitucional del 26 d'octubre de 2022 es va admetre també a tràmit la qüestió d'inconstitucionalitat plantejada en la Interlocutòria del 28 de juliol de 2022 de la Secció Cinquena de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (recurs ordinari 168/2015, peça separada d'execució 7/22 i 19/22).

de la llei ha de ser preservada quan el seu text no impedeixi una interpretació conforme a la Constitució» (vegeu la STC 108/1986, del 29 de juliol). Per conseqüent, el Tribunal Constitucional haurà d'explorar preceptivament totes les possibilitats interpretatives de les normes impugnades i haurà de valorar si admeten ser interpretades conforme al text constitucional.[34]

Aquestes reflexions resulten especialment pertinents en la matèria objecte d'estudi, perquè, com se sap, el marc constitucional regulador del plurilingüisme és volgudament obert, el model lingüístic en l'ensenyament a Catalunya té quaranta anys de vigència i ha superat nombrosos controls de constitucionalitat al llarg d'aquestes darreres dècades.[35] L'obertura de la regulació constitucional en matèria lingüística respon a la voluntat del constituent d'encabir-hi diferents desplegaments legislatius, adaptats a les realitats sociolingüístiques i voluntats polítiques de les comunitats concernides. Un recurs, el de la incompletesa i la volguda ambigüitat, del qual es valen les constitucions amb l'objectiu primordial d'adaptar la interpretació de llurs previsions a les voluntats polítiques de cada moment sense necessitat d'haver de superar, necessàriament, processos de reforma constitucional. Per bé que els criteris interpretatius habituals en la determinació del contingut de les normes han de ser aplicats també a l'hora d'interpretar els textos constitucionals (criteri sistemàtic, gramatical, històric, teleològic i sociològic), en el cas de les constitucions, atès el seu grau de generalitat i abstracció més alt, es modulen.

Partint d'aquesta base, en les pàgines que segueixen no proposem una revisió de la teoria de la interpretació constitucional perquè excedeix àmpliament l'objecte d'estudi. Altrament, sí que revisarem alguns dels principis que han d'orientar preceptivament la interpretació del marc constitucional del plurilingüisme. A continuació enumerem, molt succintament, els més rellevants, bo i posant-los en relació amb la doctrina jurisprudencial dictada en les darreres dècades:

a) El Tribunal Constitucional ha precisat que la tasca hermenèutica encomanada als tribunals de justícia no pot «ignorar o desfigurar el sentit dels enunciats legals meridians»,[36] ni tampoc «reconstruir una norma que no estigui degudament explícita en un text», entre altres motius perquè ni el mateix Tribunal Constitucional «no pot assumir una funció de legislador positiu que institucionalment no li correspon».[37] Aquí escau posar en valor el

34. Vegeu, per totes, les STC 76/1996, del 30 d'abril, FJ 5, i 233/1999, del 16 de desembre, FJ 18.

35. Ens remetem al que s'ha dit en l'epígraf precedent.

36. Vegeu, per totes, les següents sentències del Tribunal Constitucional: 22/1985, del 15 de febrer, FJ 5; 222/1992, de l'11 de desembre, FJ 2; 341/1993, del 18 de novembre, FJ 2.

37. Vegeu, per totes, les següents sentències del Tribunal Constitucional: 45/1989, del 20 de febrer, FJ 11; 96/1996, del 30 de maig, FJ 22; 235/1999, del 20 de desembre, FJ 13; 194/2000, del 19 de juliol, FJ 4; 184/2003, del 23 de octubre, FJ 7; 138/2005, del 26 de maig, FJ 5). En paraules textuals del Tribunal Constitucional, «[n]o compete a este Tribunal la reconstrucción de una norma no explicitada debidamente en el texto legal y, por ende, la creación de una norma nueva, con la consiguiente asunción por el Tribunal Constitucional de una función de legislador positivo que institucionalmente no le corresponde» (vegeu, per totes, següents sentències del Tribunal Constitucional: 45/1989, del 20 de febrer, FJ 11; 96/1996, del 30 de maig,

principi de separació de poders i la doctrina jurisprudencial relativa a l'autocontrol (*self restreint*) que, en tota circumstància, ha de guiar la tasca hermenèutica dels tribunals, també els de la jurisdicció ordinària contenciosa administrativa, quan interpreten els manaments constitucionals.

Pel que aquí ens interessa, considerar que l'única interpretació admissible del bloc de la constitucionalitat és la que imposa preceptivament uns percentatges matemàtics mínims d'ús vehicular de la llengua castellana en la transmissió de coneixements a les aules, xoca frontalment amb aquests principis vertebradors bàsics de la teoria de la interpretació constitucional. És, a més, una interpretació inèdita en l'escenari del dret constitucional comparat, que ofereix un espai de reflexió especialment idoni quan es tracta de revisar críticament els límits que han d'orientar la interpretació judicial de la norma suprema.

Complementàriament, escau recordar que l'opció de determinar uns percentatges matemàtics d'usos lingüístics vehiculars a les aules no es troba regulada en la dicció literal del text constitucional, ni en l'articulat de cap estatut, ni tampoc està regulat legislativament.[38] És més, col·lideix frontalment amb les voluntats dels legisladors. Sobre aquesta qüestió, cal subratllar que aquesta opció de política lingüística defensada pel Tribunal Superior de Justícia de Catalunya i pel Tribunal Suprem en la seva darrera jurisprudència, destinada a instituir proporcions d'ús vehicular preceptiu de llengua la castellana a totes les aules del sistema educatiu català, va ser debatuda explícitament en les Corts Generals perquè es va concretar en diverses esmenes presentades pels grups parlamentaris de l'oposició al Congrés dels Diputats i al Senat durant la tramitació de la darrera reforma educativa articulada en la Llei orgànica 3/2020, del 29 de desembre, per la qual es modifica la Llei orgànica 2/2006, del 3 de maig, d'educació.[39] Però aquestes esmenes no van aprovar-se.[40] Coetàniament, tant en

FJ 22; 235/1999, del 20 de desembre, FJ 13; 194/2000, del 19 de juliol, FJ 4; 184/2003, del 23 d'octubre, FJ 7).

38. Com recull el Dictamen del Consell de Garanties Estatutàries de la Generalitat 3/2022, del 7 de juny, sobre la Proposició de llei sobre l'ús i l'aprenentatge de les llengües oficials en l'ensenyament no universitari (publicat en el BOPC, núm. 328 [7 juny 2022]), textualment:

> [...] és fàcilment constatable que ni la Constitució, ni l'Estatut d'autonomia, ni la legislació bàsica de l'Estat (fins i tot en el moment en què va declarar el castellà com a llengua vehicular a tot l'Estat: disp. add. 38a LOMCE), ni la legislació catalana, ni tampoc el Tribunal Constitucional en les múltiples ocasions en què ha interpretat totes aquestes normes han establert en cap moment aquesta regla, i ni tan sols cap altra de similar per la qual es fixin percentatges concrets de distribució de l'ús de les llengües oficials en l'ensenyament. Així, difícilment es pot sostenir que aquesta és una regla que deriva directament de la Constitució i que, per tant, sigui vinculant per al legislador, i l'obligui a respectar-la.

39. Publicada en el BOE, núm. 340 (30 desembre 2020), p. 122868.

40. Vegeu, per exemple, l'esmena núm. 1141, de modificació, presentada pel Grup Parlamentari Popular al Congrés dels Diputats i publicada en el *Boletín Oficial de las Cortes Generales – Congreso de los Diputados*, sèrie A, núm. 7-2 (20 octubre 2020), p. 777-778. Vegeu igualment l'esmena núm. 617 presentada pel mateix grup parlamentari en la tramitació de la iniciativa al Senat i publicada en el *Boletín Oficial de las Cortes Generales – Senado*, núm. 124-1062 (17 desembre 2020). Pel que fa al requeriment del percentatge mínim del 25% d'ensenyament en llengua castellana, s'incloïa textualment, entre d'altres, l'esmena de modificació núm. 890,

el Parlament de Catalunya com en les Corts Generals van aprovar-se diverses resolucions i mocions adreçades a explicitar el suport dels hemicicles al model lingüístic en l'ensenyament a Catalunya, bo i posant en valor els consensos polítics i els resultats pedagògics que l'avalen enfront de l'embat judicial.[41]

Com recull el Dictamen del Consell de Garanties Estatutàries de la Generalitat 3/2022, del 7 de juny, referint-se a la fixació de percentatges concrets de distribució de l'ús de les llengües oficials en l'ensenyament a Catalunya, «el tractament lingüístic a l'ensenyament no universitari sobre la base de percentatges determinats entre les llengües oficials és una opció de política educativa legítima, encara que no l'única possible». I afegeix que la decisió, com a opció de naturalesa essencialment política, correspon al legislador perquè «entendre el contrari conduiria a atribuir als tribunals una facultat de decisió política que ultrapassa la funció jurisdiccional que els atorga la Constitució (art. 117)».[42]

presentada al Projecte de llei orgànica pel Grup Parlamentari Ciudadanos al Congrés i publicada en el *Boletín Oficial de las Cortes Generales – Congreso de los Diputados*, sèrie A, núm. 7-2 (20 octubre 2020), p. 587. Vegeu *Boletín Oficial de las Cortes Generales – Senado*, núm. 124-1062 (17 desembre 2020). Totes aquestes esmenes van ser debatudes i rebutjades en les Corts Generals.

41. Per exemple, vegeu:

— Moció conseqüència de la interpel·lació urgent presentada pel Grup Parlamentari d'ERC-ICV sobre les mesures de reconeixement de la identitat i la llengua catalana aprovades en la sessió plenària del Congrés dels Diputats del 13 de setembre de 2011. Publicada en el *Boletín Oficial de las Cortes Generales – Congreso de los Diputados*, sèrie D, núm. 619 (3 agost 2011) (núm. exp. 173/000230), aprovada en la sessió plenària del Congrés dels Diputats núm. 257, del 13 de setembre de 2011. Vegeu *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados*, núm. 271 (13 setembre 2011). Aprovada per 192 vots a favor, 148 en contra i una abstenció. Podeu consultar el text de la moció al *Boletín Oficial de las Cortes Generales – Congreso de los Diputados*, núm. D-630 (21 setembre 2011), p. 19. La moció explicita el suport del Congrés dels Diputats «al modelo lingüístico vigente en el sistema educativo catalán, como garantía de cohesión social y de la plena igualdad de oportunidades así como de la plena competencia lingüística y aprovechamiento escolar de todo el alumnado, tanto en catalán como en castellano a nivel oral y escrito, al finalizar la etapa educativa obligatoria, tal y como demuestran los estudios comparativos que evalúan la calidad del sistema educativo catalán». També explicita el suport de l'hemicicle a favor del dret a rebre l'educació *en* català.

— Resolució 2/XII del Parlament, sobre la sobirania del Parlament, el restabliment i desbloqueig de l'autogovern i la defensa del model d'escola pública catalana.

— Resolució 590/X del Parlament de Catalunya, sobre la defensa del model inclusiu de l'escola catalana i el rebuig a la Llei orgànica de millora de la qualitat educativa.

— Resolució 28/IX del Parlament de Catalunya, de suport al manteniment, la millora i l'extensió del sistema educatiu d'immersió lingüística.

— Resolució 126/VIII del Parlament de Catalunya, de defensa de la política lingüística escolar.

42. Vegeu el Dictamen del Consell de Garanties Estatutàries de la Generalitat 3/2022, del 7 de juny, sobre la Proposició de llei sobre l'ús i l'aprenentatge de les llengües oficials en l'ensenyament no universitari, publicat al BOPC, núm. 328 (7 juny 2022).

b) La jurisprudència constitucional dictada en els darrers decennis desvincula explícitament el dret fonamental a l'educació de la llengua vehicular de l'ensenyament. Afirma que de l'article 27 CE no en deriva cap dret a ser instruït en la llengua de preferència dels pares, els tutors o l'alumnat.[43] Nogensmenys, l'ensenyament de les llengües oficials és preceptiu i en acabar l'ensenyament obligatori s'ha d'haver assolit un coneixement lingüístic suficient.[44]

Altrament, el màxim intèrpret constitucional adverteix que les administracions educatives resten obligades a garantir aquest coneixement de les llengües oficials, tenen el deure d'assegurar la competència lingüística. I afegeix que correspon als poders públics competents, d'acord amb els objectius de la normalització lingüística a Catalunya i els propis de l'educació, organitzar l'ensenyament que ha de rebre's en una i altra llengua en els diferents nivells educatius (vegeu la STC 337/1994, FJ 10). Ha establert, textualment, que «no correspon a aquest Tribunal Constitucional determinar quina ha de ser l'opció didàctica o pedagògica més adequada perquè el sistema educatiu garanteixi el coneixement de les dues llengües cooficials» (STC 15/2013, FJ 4).

Val a dir que la STC 337/1994, del 23 de desembre, resolutòria, recordem-ho, d'una qüestió d'inconstitucionalitat interposada contra la Llei 7/1983, del 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya, tot apartant-se sensiblement de certs pronunciaments anteriors, explicita inequívocament aquests criteris. Declara que el dret d'elecció de la llengua docent no

43. Vegeu, per exemple les sentències del Tribunal Constitucional 31/2010, 15/2013 o 109/2019. Igualment, vegeu Antoni Milian Massana, *Drets lingüístics i dret fonamental a l'educació*, p. 354-364; Eva Pons i Parera i Jaume Vernet i Llobet, «La llengua de l'ensenyament a les comunitats autònomes amb llengua pròpia», *Revista d'Estudis Autonòmics i Federals*, núm. 8 (2009), p. 149. I per a la revisió de la darrera jurisprudència constitucional que avala aquesta interpretació, vegeu les cròniques jurisprudencials publicades semestralment a la *Revista de Llengua i Dret*, consultables totes elles a <http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld> (última consulta: 12 desembre 2023).

44. Val a dir que aquesta interpretació ja es desplega en una primera jurisprudència del Tribunal Constitucional dictada a principis de la dècada dels anys vuitanta i noranta, citada profusament en altres sentències posteriors. Vegeu, per exemple, les següents sentències del Tribunal Constitucional: 87/1983; 88/1983; 337/1994, FJ 10; 31/2010, FJ 24; STC 15/2013, FJ 3, entre d'altres.

El Dictamen del Consell de Garanties Estatutàries de la Generalitat 3/2022 recull textualment:

> [...] el sistema educatiu ha de garantir el coneixement de les dues llengües oficials, com a conseqüència natural precisament de la seva condició d'oficialitat, reconeguda per al castellà en la Constitució —i reforçada en aquest sentit per la previsió explícita del deure de conèixer-la— i per al català en l'Estatut (art. 6.1 i 2 EAC), amb l'establiment d'un deure de coneixement que el Tribunal Constitucional ha considerat de 14 caràcter individualment exigible (a diferència del deure constitucional de coneixement del castellà, de caràcter general) i que troba el seu lloc específic precisament en l'àmbit de l'ensenyament (STC 31/2010, FJ 14). Aquest coneixement de les dues llengües oficials és realment la pedra angular del règim lingüístic de l'ensenyament, una de les finalitats bàsiques que, en l'àmbit de les competències comunicatives de l'alumnat, ha d'assolir l'ensenyament obligatori, de manera adequada en els seus diversos cicles, i que, al final, ha de garantir el domini, oral i escrit, de les dues llengües per part de tots els alumnes i les alumnes. Aquesta és una finalitat que es configura com una obligació de resultat, que correspon als poders públics, segons les seves competències respectives, determinar com s'ha d'assolir.

troba cobertura constitucional en el contingut del dret fonamental a l'educació. A més, aquesta decisió, esmentada profusament en la jurisprudència constitucional posterior, adverteix que qualsevol interpretació d'incidència en aquesta matèria ha de tenir present la plena legitimitat constitucional d'un ensenyament en què el vehicle de comunicació sigui la llengua cooficial i pròpia de la comunitat autònoma, com és el cas del model de conjunció lingüística a l'escola catalana.[45]

c) La doctrina jurisprudencial del Tribunal Constitucional dictada en els darrers decennis ha tingut ocasió de delimitar amb precisió el sostre competencial de les comunitats autònomes a l'hora de legislar i executar polítiques lingüístiques pròpies i, per conseqüent, de dissenyar i desplegar els seus propis règims lingüístics en l'ensenyament. Se'ls reconeix competència per a acabar decidint quines són les llengües, diferents de la castellana, que tenen reconegut també un estatut jurídic d'oficialitat al territori autonòmic respectiu. També, als efectes que aquí interessen, competència per a configurar el model lingüístic educatiu de cada comunitat autònoma i concretar el contingut i els efectes jurídics derivats del règim de la cooficialitat en l'àmbit de l'ensenyament. Segons la jurisprudència constitucional, l'oficialitat de les llengües diferents del castellà només és possible «en virtut d'una decisió reservada a l'Estatut [...] que també ha de definir el seu règim jurídic, és a dir, establir [...] el "contingut inherent al concepte de cooficialitat" o "abast" de la mateixa» (STC 31/2010, del 28 de juny, FJ 21, on s'esmenten, per totes, les STC 82/1986, FJ 5, 123/1988, FJ 8, i 56/1990, FJ 40).[46] Com

45. Vegeu el FJ 9 de la STC 337/1994, del 23 de desembre, on l'Alt Tribunal recorda que el règim de cooficialitat de la llengua pròpia d'una comunitat autònoma implica conseqüències jurídiques en l'àmbit educatiu, i recorda la doctrina que desplega, entre d'altres, en les seves sentències 87/1983, 88/1983 i 123/1988. Afegeix l'advertiment que «también desde la perspectiva del art. 27 C.E. ha de llegarse a la conclusión de que ni del contenido del derecho constitucional a la educación reconocido en dicho precepto ni tampoco, en particular, de sus apartados 2, 5 y 7 se desprende el derecho a recibir la enseñanza en sólo una de las dos lenguas cooficiales en la Comunidad Autónoma, a elección de los interesados». Vegeu una revisió del contingut d'aquesta decisió a Josep M. Puig Salellas, «La llengua de l'ensenyament. Comentari a la STC 337/1994, de 23 de desembre», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 23 (juliol 1995). I vegeu una revisió crítica d'aquesta mateixa sentència i dels canvis que planteja amb relació a certs criteris desplegats en la jurisprudència precedent, Ramón Punset, «Algunas cuestiones controvertidas en materia de cooficialidad lingüística», *Lenguas y Constitución*, Madrid, Iustel, 2007, p. 89-96.

46. El FJ 7 de la STC 337/1994 recorda que «la Generalitat de Catalunya resulta habilitada per a determinar l'abast de l'oficialitat, així com per exercir accions polítiques i tota l'activitat administrativa que cregui convenient a fi de garantir l'efectivitat dels drets dels ciutadans relatius a les llengües cooficials». Val a dir que el Tribunal Constitucional empra diferents expressions per a designar l'atribució competencial autonòmica. Com recull la STC 11/2018, del 8 de febrer, «del que es disposa en la matèria tant a la Constitució com a l'Estatut d'autonomia, sorgeix un manament, una habilitació competencial (que el Tribunal ha qualificat com a "deure", STC 6/1982, de 22 de febrer, "mandat", STC 69/1988, de 19 d'abril, FJ 8, "habilitació", STC 337/1994, de 23 de desembre, FJ 7, o com a "competència lingüística", STC 74/1989, de 21 de abril, FJ 2), dirigit a la Generalitat de Catalunya per dur a terme, en les condicions que deriven de la Constitució i l'Estatut, no sols activitats de foment de les llengües oficials a la Comunitat, sinó també per a regular els aspectes essencials de la cooficialitat de les mateixes i que es tradueix en el que hem anomenat "un compromís de promoció de la normalització lingüística" (STC 69/1988, FJ 3)». Vegeu una ampliació sobre les competències de la Generalitat de Catalunya en matèria lingüística a Miguel Ángel Cabellos Espiérrez, «La competència en matèria de llengua pròpia en el nou Estatut», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 48 (2008). Amb les implicacions de la STC 31/2010, del 28

s'ha estudiat succintament en l'epígraf precedent, aquest marc de distribució competencial ha emparat que en aquestes darreres dècades el dret lingüístic autonòmic hagi vertebrat diferents models lingüístics educatius al territori de les comunitats autònomes amb règims de cooficialitat lingüística. Aquests models varien substancialment l'un de l'altre perquè responen, com s'ha apuntat suara, a diferents estratègies pedagògiques, sociolingüístiques i de gestió de la riquesa lingüística a les aules.[47]

d) Finalment, cal tenir present que en el control de la constitucionalitat de les normes amb rang de llei, per manament de l'article 28.1 de la Llei orgànica 2/1979, del 3 d'octubre, del Tribunal Constitucional, s'han de prendre en consideració no només els preceptes de la norma suprema, sinó també el que la doctrina i la jurisprudència han denominat el «bloc de la constitucionalitat», integrat pels estatuts d'autonomia i altres normes jurídiques que contribueixen a delimitar el marc competencial en l'àmbit concernit i completen així els manaments del text constitucional.[48]

Pel que fa a la interpretació del contingut i l'abast dels manaments constitucionals en matèria lingüística, a part de les previsions dels estatuts d'autonomia cal destacar especialment un conveni internacional ratificat per l'Estat espanyol en seu del Consell d'Europa: la CELRoM. Per manament de l'article 96 CE, des de l'any 2001 ha passat a formar part de l'ordenament jurídic intern. Vincula jurídicament els estats a tots els efectes i té valor interpretatiu a l'hora de delimitar el contingut i l'abast dels règims de cooficialitat lingüística. Val a dir que la darrera jurisprudència contenciosa administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya i del Tribunal Suprem ha bandejat tota menció d'aquest conveni quan ha proposat lectures del marc constitucional regulador del plurilingüisme i de l'estatut jurídic de les llengües en l'ensenyament a Catalunya. Àdhuc el propi Tribunal Constitucional l'ha negligit en decisions especialment rellevants, com la STC 31/2010, del 28 de juny, sobre la reforma de l'Estatut d'autonomia català. En les pàgines que segueixen es revisen molt breument les previsions de la CELRoM que incideixen directament en la regulació de les llengües vehiculars en l'ensenyament.

---

de juny, vegeu Antoni Milian Massana, «Contingut i conseqüències jurídiques de la Sentència del Tribunal Constitucional 31/2010, de 28 de juny, en relació amb les llengües oficials», *Revista Jurídica de les Illes Balears*, núm. 9, p. 39-67. Sobre la jurisprudència constitucional que incideix en aquesta matèria, dictada des del 1978 fins al 2021, vegeu Anna M. Pla Boix, *En defensa del model lingüístic de l'escola a Catalunya*.

47. Estudiat en l'epígraf precedent, al qual ens remetem per a no reiterar-nos.

48. Vegeu, per totes, la STC 10/1982. Val a dir que el mateix concepte de *bloc de la constitucionalitat* ha suscitat debats doctrinals interessants. Vegeu una ampliació d'aquesta qüestió especialment a Francisco Rubio Llorente, «El bloque de constitucionalidad», *Revista Española de Derecho Constitucional*, núm. 27 (1989), p. 25. Vegeu també, projectat a la posició dels estatuts d'autonomia dins el sistema de fonts del dret, Manuel Aragón Reyes, «La reforma de los estatutos de autonomía», a Manuel Aragón Reyes, *Estudios de derecho constitucional*, Madrid, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2009, p. 809. I també Mercè Barceló i Serramalera, *La ley orgánica. Ámbito material y posición en el sistema de fuentes*, Barcelona, Atelier, 2004.

4. CARTA EUROPEA DE LES LLENGÜES REGIONALS O MINORITÀRIES I ESTATUT JURÍDIC DE LES LLENGÜES EN L'ENSENYAMENT

Com s'ha esmentat suara, l'any 2001 Espanya va ratificar la CELRoM. En el seu instrument de ratificació assumia compromisos d'ampli espectre.[49] Val a dir que aquest conveni internacional permet als estats part modular, en el moment de la ratificació, l'abast de les obligacions contretes. Alguns compromisos del seu articulat obliguen indefectiblement i no estan sotmesos a la lliure disposició de les parts. D'altres, en canvi, admeten certes gradacions en els termes que es regulen en els seus articles 2 i 3. En l'àmbit de l'ensenyament, l'article 8 CELRoM, ubicat formalment dins la part III del conveni, considera diferents graus de compromís, i en el seu instrument de ratificació l'Estat espanyol va assumir, certament, plantejaments maximalistes.

En aquestes pàgines no revisarem el contingut i l'abast d'aquests compromisos internacionals perquè això excedeix l'objecte d'aquest estudi, però sí que esmentarem algunes consideracions rellevants en els actuals debats juridicoconstitucionals sobre l'estatut jurídic del català a l'escola, que cal tenir presents.

En primer lloc, convé recordar que l'Estat espanyol s'ha compromès jurídicament a garantir models d'immersió lingüística en les llengües cooficials tutelades pel conveni en l'ensenyament preescolar, primari, secundari, tècnic i professional.[50] Però no és així en l'ensenyament universitari, on els compromisos adquirits són d'abast més restringit. Pel que fa a l'ensenyament no universitari, en els nivells educatius esmentats suara, s'ha obligat a complir les previsions dels subapartats *a*I, *b*I, *c*I i *d*I de l'article 8.1 CELRoM. Com es pot veure, són compromisos d'ampli abast, ja que el mateix article 8 CELRoM considera, per a aquestes mateixes etapes educatives, altres nivells de compromisos menors, que han subscrit altres estats parts que no volien garantir règims d'immersió lingüística *en* les llengües regionals o minoritàries en l'ensenyament. Entre aquests compromisos, d'abast certament més restringit, hi ha el de garantir només «una part substancial» de l'educació en aquestes llengües regionals o minoritàries; o els que sols volen garantir en aquestes llengües mesures lingüístiques concretes «com a mínim per als alumnes les famílies dels quals ho desitgin i el nombre dels quals es consideri suficient».

Dit això, el compromís adquirit per l'Estat en virtut del seu instrument de ratificació no obliga necessàriament i preceptiva a instituir el model d'immersió lingüística en la llengua regional o minoritària concernida a tot l'alumnat escolaritzat al territori autonòmic. Altrament, obliga a garantir-hi l'accés. Per això, els models

49. L'instrument de ratificació, que data del 2 de febrer de 2001, va ser publicat en el BOE, núm. 222 (15 setembre 2001) i en el BOE, suplement núm. 15 en llengua catalana (1 octubre). Podeu consultar el text de la Carta i de l'instrument de ratificació disponible a <https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/altres/arxius/cartaeur2.pdf> (última consulta: 12 desembre 2023).

50. Vegeu també Alba Nogueira López, «Article 8.1. Education (I)», a Alba Nogueira López (coord.), *Shaping language rights*: *Commentary on the European Charter for Regional or Minority Languages in light of the Committe of Experts' evaluation*, Estrasburg, Council of Europe Publishing, 2012, p. 247-288.

de separació lingüística com el vigent al País Basc, que asseguren una línia educativa íntegrament en eusquera, asseguren també el compliment d'aquests compromisos reglats en l'article 8.1 CELRoM. I cal subratllar que el Comitè d'Experts ha elogiat tant el model lingüístic català com el basc, bo i precisant que ambdós compleixen amb les previsions de l'article 8 CELRoM projectades en l'ensenyament des de diferents estratègies de gestió del plurilingüisme a les aules.

Val a dir que el Consell d'Europa no només ha avalat, en diverses ocasions, l'estatut jurídic de la llengua catalana en l'ensenyament a Catalunya, sinó que l'ha elogiat explícitament[51] i en diferents escenaris. El trobem, per exemple, en el darrer Examen Periòdic Universal a Espanya tramitat pel Consell de Drets Humans de l'Organització de les Nacions Unides, a Ginebra, l'any 2020. En el marc de les aportacions de les parts interessades s'explicita textualment que el Consell d'Europa va alabar i posar en valor «la serietat amb la qual el Govern català executava el seu projecte d'educació multilingüe».[52]

També el trobem reproduït en tots els cicles de control de compliment a Espanya de la CELRoM. L'estudi detingut d'aquests cicles de control —i, més específicament, el dels informes del Comitè d'Experts i les recomanacions del Comitè de Ministres del Consell d'Europa adoptades en les avaluacions periòdiques a l'Estat espanyol— ofereix una radiografia molt precisa de l'estat de la qüestió. Delimiten amb precisió, amb un enfocament pragmàtic, les obligacions internacionals contretes i identifiquen els models lingüístics escolars que

51. Trobem Aquesta alabança del model en els diferents cicles de control. N'és un exemple el primer dels informes del Comitè d'Experts, emès el 21 de setembre de 2005, on es diu textualment que «aquest sistema apunta a una admirable inversió de la tendència: una llengua regional/minoritària que era oprimida fins fa escassament trenta anys, s'ha convertit en la llengua d'ofici del sistema educatiu al seu territori tradicional, i en la primera llengua d'ensenyament per a la major part de la última generació de joves que han estat educats a Catalunya». I conclou dient que «aquesta evolució és molt excepcional en la història d'Europa i confirma l'interès especial d'Espanya en aquest àmbit». El mateix informe constata també el compliment efectiu dels altres compromisos adquirits dels subapartats 1*g*.I (ensenyament de la història i la cultura de les quals la llengua catalana és expressió) i 1*b*.I (formació inicial i permanent del professorat) de l'article 8.

52. Vegeu especialment el paràgraf 14 del resum de les comunicacions de les parts interessades sobre Espanya del Consell de Drets Humans de Nacions Unides, Grup de Treball sobre l'Examen Periòdic Universal (35è període de sessions, del 20 al 31 de gener de 2020), on es diu textualment:

> El Consejo de Europa observó que en la Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias se destacaba que las lenguas minoritarias constituían una expresión de riqueza cultural, y que la adopción de medidas especiales en favor de las lenguas regionales o minoritarias, con el fin de promover la igualdad entre los hablantes de dichas lenguas y el resto de la población, no se consideraba un acto de discriminación contra los hablantes de las lenguas más extendidas. El Consejo de Europa encomió la seriedad con que el gobierno catalán ejecutaba su proyecto de educación multilingüe. La comunicación conjunta 14 (JS14) recomendó que se llevaran a cabo campañas de información sobre los derechos lingüísticos.

Per a més informació, consulteu el text íntegre del document, consultable en línia a l'espai web de l'Organització de les Nacions Unides (documentació relativa a l'examen periòdic universal a l'Estat espanyol corresponent al període 2015-2020).

compleixen estrictament amb els compromisos adquirits i aquells altres que, contràriament, presenten mancances i incompliments.[53]

Com ja s'ha avançat, aquest conveni forma part de l'ordenament jurídic intern i vincula els estats a tots els efectes, d'acord amb el que disposa l'article 96 CE. Així ho ha confirmat el Tribunal Constitucional en la seva jurisprudència, on ha emfasitzat que «proporciona pautes interpretatives del règim jurídic de la cooficialitat lingüística».[54] Unes pautes interpretatives que massa sovint negligeix la jurisprudència quan enjudicia l'estatut jurídic de les llengües vehiculars en l'ensenyament, en general, i el model de conjunció lingüística a l'escola catalana, en particular.

En qualsevol cas, és eloqüent que un dels models lingüístics educatius més elogiats pel Consell d'Europa, àmpliament consensuat en seu parlamentària i amb més de quatre decennis d'implementació a les aules com el català, sigui precisament el que més embats rep en seu judicial. Vist amb perspectiva històrica, en aquestes controvèrsies es plantegen recurrentment uns mateixos arguments jurídics i d'oportunitat política, fonamentats sovint en lectures regressives del bloc de la constitucionalitat. Val a dir que aquesta conflictivitat s'explica, en bona part, per la dimensió política de primer ordre que adquireix la clivella lingüística. En aquests escenaris, són especialment interessants les reflexions de l'insigne jurista Ferdinand Lassalle, pronunciades per primera vegada l'any 1862, quan advertia que els problemes constitucionals no sempre són, primàriament, problemes *de dret*, sinó problemes *de poder*.[55] I això és així perquè, com s'ha revisat críticament en aquestes pàgines, en el rerefons de les controvèrsies interpretatives que es plantegen en l'actualitat hi planen diferents maneres de concebre com ha de gestionar-se políticament la diversitat lingüística i l'estatut que ha de garantir-se a la llengua oficial de l'Estat.

5. BIBLIOGRAFIA

Aparicio Pérez, Miguel Ángel (1998). «Lengua y modelo de Estado». *Revista de Derecho Político*, núm. 43, p. 29-48.

Cabellos Espiérrez, Miguel Ángel (2008). «La competència en matèria de llengua pròpia en el nou Estatut». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 49, p. 69-96.

53. Els informes del Comitè d'Experts i les Recomanacions del Comitè de Ministres, emesos en els diferents cicles de control del compliment de la Carta a l'Estat espanyol, poden consultar-se en línia a <www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages/reports-and-recommendations> (última consulta: 12 desembre 2023). Vegeu una ampliació sobre el contingut i l'abast dels compromisos adquirits per l'Estat espanyol en el seu instrument de ratificació en l'àmbit de l'ensenyament, a Anna M. Pla Boix, *En defensa del model lingüístic de l'escola a Catalunya*, p. 189-254, disponible a <https://presidencia.gencat.cat/web/.content/ambits_actuacio/desenvolupament_autogovern/iea/publicacions/01_IEAg/IEAg_arxius-i-vincles/IEAg-13.pdf> (última consulta: 12 desembre 2023). Cal subratllar que es detecten mancances pel que fa a l'estatut de l'aranès en l'ensenyament.

54. Vegeu, per exemple, la STC 56/2016, del 17 de març; la STC 75/2021, del 18 de març; la Interlocutòria del TC 166/2005, del 19 de abril, FJ 4; o, per totes, la STC 165/2013, FJ 14.

55. Pronunciades en el marc de les seves interessants reflexions sobre el concepte sociològic de *constitució*. Vegeu Ferdinand Lassalle, *¿Qué es una constitución?*, Barcelona, Ariel, 1989, p. 119.

Ferrer Gironès, Francesc (1986). *La persecució política de la llengua catalana*: *Història de les mesures preses contra el seu ús des del Decret de Nova Planta fins avui.* Barcelona: Edicions 62, p. 1-308.

Guillorel, Hervé; Kouvi, Geneviève (1999). *Langues & Droits*: *Langues du droit, droit des langues.* Brusel·les: Bruyllant, p. 1-406.

Kymlicka, Will (2009). *Las odiseas multiculturales*: *Las nuevas políticas internacionales de la diversidad.* Barcelona: Paidós, p. 1-448.

Kymlicka, Will; Patten, Alan (2003). *Language rights and political theory*. Oxford: Oxford University Press, p. 1-368.

Lapierre, Jean William (1988). *Le pouvoir politique et les langues.* París: Presses Universitaires de France, p. 1-297.

Linz, Juan José; Montero, José Ramón; Miley, Thomas Jeffrey (ed.) (2008). *Nación, estado y lengua.* Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, p. 1-646.

Milian i Massana, Antoni (1992). *Drets lingüístics i dret fonamental a l'educació*: *Un estudi comparat: Itàlia, Bèlgica, Suïssa, el Canadà i Espanya.* Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Autonòmics, p. 1-406

Nogueira López, Alba (coord.) (2012). *Shaping language rights*: *Commentary on the European Charter for Regional or Minority Languages in light of the Committee of Experts' evaluation*. Estrasburg: Council of Europe Publishing, p. 1-551.

Pizzorusso, Alessandro (2000). «El uso de la lengua como objeto de regulación jurídica». *Boletín Mexicano de Derecho Comparado*, núm. 98, p. 785-805.

Pla Boix, Anna M. (2019a). «La gestió del plurilingüisme a l'escola suïssa: revisió d'un model paradigmàtic de descentralització i coordinació en l'escenari del dret comparat». *Revista d'Estudis Autonòmics i Federals*, núm. 29, p. 139-177 [DOI: 10.2436/20.8080.01.3].

Pla Boix, Anna M. (2019b). «Llengua i ensenyament a Catalunya (1714-1931): revisió crítica d'una reivindicació històrica desatesa». *Revista Catalana de Dret Públic*, núm. 59, p. 131-147 [DOI: <https://doi.org/10.2436/rcdp.i59.2019.3326>].

Pla Boix, Anna M. (2020). «Llengua a l'escola catalana durant la II República: marc normatiu d'una acció prioritària de govern». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 73, p. 113-132. [DOI: <http://dx.doi.org/10.2436/rld.i73.2020.3443>].

Pla Boix, Anna M. (2021). *En defensa del model lingüístic de l'escola a Catalunya*: *Reflexions per a un debat crític des del dret constitucional.* Barcelona: Generalitat de Catalunya, p. 1-495 (Institut d'Estudis de l'Autogovern; 13).

Pla Boix, Anna M. (coord.) (2014). *La garantia dels drets lingüístics*: *Estudis de cas: Bèlgica, Canadà, Espanya, Itàlia, Moldàvia i Suïssa.* Barcelona: Institut d'Estudis Autonòmics, p. 1-180 (E-Recerca; 5).

Pons Parera, Eva (2015). *L'oficialitat lingüística*: *Declaracions constitucionals i implicacions jurídiques i pràctiques.* Barcelona: Generalitat de Catalunya, p. 1-170.

Pons Parera, Eva; Vernet Llobet, Jaume (2009). «La lengua de l'ensenyament a les comunitats autònomes amb llengua pròpia». *Revista d'Estudis Autonòmics i Federals*, núm. 8, p. 144-191.

Pujol i Fabrelles, David (2022). *La repressió del català a l'escola*: *Tres-cents anys de lluita i resistència (1715-2018).* Barcelona: Gavarres i Institut d'Estudis Catalans.

Ridao Martín, Joan (2022). «Crònica legislativa de Catalunya. Primer semestre de 2022. La nova legalitat sobre els usos lingüístics educatius per fer front a l'execució de la sentència del TSJC que imposa el 25% de castellà al conjunt del sistema educatiu de Catalunya». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 78, p. 236-251 [DOI: <http://dx.doi.org/10.2436/rld.i78.2022.3866>].

Ridao Martín, Joan (2023). *Una història del català a l'escola*: *Del Decret de Nova Planta al 25 % de castellà.* Barcelona: Pòrtic, p. 1-240.

Ridao, Joan; Martín, Gerard (2022). *Informe 1/2022. La modificació de la normativa reguladora de la llengua en l'ensenyament per donar resposta a la sentència del TSJC de 16 de desembre de 2020.* Barcelona: Institut d'Estudis de l'Autogovern. <https://presidencia.gencat.cat/web/.content/ambits_actuacio/desenvolupament_autogovern/iea/publicacions/14_IEA-Informes/informes_arxius-i-vincles/IEAInforme-1-2022.pdf>.

Riera Gil, Elvira (2016). *Why Languages Matter to People*: *Communication, identity and justice in western democracies: the case of mixed societies.* Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis de l'Autogovern, p. 1-264.

Tollefson, James W.; Pérez-Milans, Miguel (ed.) (2018). *The Oxford handbook of language policy and planning*. Oxford: Oxford University Press. [DOI: https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190458898.001.0001].

Vernet, Jaume (coord.) (2003). *Dret lingüístic.* Valls: Cossetània, p. 1-304.